वयार्थयन्ति त्रिदशा मम लिङ्गं हरोत्तमौ ! । तदेतत् प्रतिगृह्णीयां नान्यथेति कथञ्चन । ततः प्रोवाच भगवानेवमस्त्विति वेधसः । ब्रह्मा स्वयञ्च लब्धाह लिङ्गं कनकलिङ्गकम् । ततश्चकार भगवांस्तावुवर्ण्य हराचने । शास्त्राणि चैषां सुख्यानि नानोक्तिविदितानि च । आद्यं चैवं परिख्यातमन्यत् पाशुपतं२ सुने ! । तथैव कालवदनं२ चतुर्थञ्च कपालिकम्४ । एवं आसीत् स्वयं शक्तिर्भिक्षुस्य प्रियः सुतः । तस्य शिष्यो बभूवाथ सोमायन इति स्मृतः । महापाशुपतस्यासीद्भारदाजसगोधनः । तस्य शिष्योऽथभूद्राजा कृष्णभः सोमकेश्वरः । कालास्यो भगवानासीदापस्तम्बस्तपोधनः । तस्य शिष्यो बको वैश्यो नाम्ना क्राथेश्वरो सुने । महाव्रती च धनदस्तस्य शिष्यश्च वीर्यवान् । कुन्दोदर इति ख्यातो जात्या शूद्रो महातपाः । एवं च भगवान् ब्रह्मा पूजनाय शिवस्य च । कृत्वा तु चाहराश्चर्यं स्वमेव भवनं गतः । गते ब्रह्मणि सर्वोऽपि ततः संकुलं तं तदा । लिङ्गं चित्रवनं, कृष्णं प्रतिष्ठाप्य चचार ह" । वामनपु० ६ अ० । एकस्मिन् लिङ्गद्वयार्चननिषेधो यथा "गेहे लिङ्गद्वयं नार्च्यं बाणस्यामद्वयं तथा । द्वे चक्रे द्वारकायास्तु नार्च्यं सूर्यद्वयं तथा" । तस्मिन्नौस्मभक्ष्यविधिनिषेधो यथा "अभक्ष्यं शिवनिर्माल्यं पत्रं पुष्पं फलं जलम् । बाणस्यामशिलायोनात् पावनं तद्भवेत् सदा" । "लिङ्गपूजां विना देवि ! अन्यपूजां करोति यः । विफला तस्य पूजा स्यादन्ते नरकमाप्नुयात् । तस्माल्लिङ्गं प्रयत्नेन प्रथमं परिपूजयेत्" । तत्पूजनप्रशंसा यथा "यद्गृहे लिङ्गपूजायां रक्षितं सततं प्रिये ! । तद्गृहे पतितं मन्ये विष्णोर्भूमिसमं कृतम्" । "ब्रह्मा विट् क्षत्रियो देवि ! यदि लिङ्गं न पूजयेत् । तत्क्षणात् परमेशानि ! स्वयं चाण्डालतां व्रजेत् । शूद्रश्च परमेशानि ! सदा शूकरतां प्रिये ! । पूजयेत् परमेशानि ! चत्वारो ब्रह्मणादयः । शिवार्चनन्तु पूजासु यद्गृहे वर्जितं सदा । विष्णोर्गृहे समं देवि ! तद्गृहं विद्धि पार्वति ! । शाक्तो वा वैष्णवो वापि शैवो वा परमेश्वरि ! । आदौ लिङ्गं समभ्यर्च्य बिल्वपत्रैर्वरानने ! । पश्चादन्यं महेशानि ! शिवं प्रार्च्य प्रपूजयेत् । शिवपूजां विना देवि ! अन्यपूजां करोति यः । स एव रसनाहीनः कुम्भीरो जायते प्रिये ! । निर्माय पार्थिवं लिङ्गं रुद्रं संहाररूपिणम् । आयुतोर्मं सहाद्रेयं शङ्करं दशभध्वजम् । निर्माय पार्थिवं लिङ्गं विधिवत् पूजयेत् शिवम् । शिवपूजा महेशानि ! यद्गृहे सततं प्रिये ! । काशीपुरं महेशानि ! तद्गृहं वरवर्णिनि ! । शिवलिङ्गं समुत्थाप्य सर्वपूजाफलं लभेत्" । चतुर्विधलिङ्गं यथा "चतुर्धा पार्थिवं लिङ्गं कृतस्नानभेदेन पार्वति ! । शुक्लं रक्तं तथा पीतं कृष्णञ्च परमेश्वरि ! । शुक्लन्तु ब्राह्मणे प्रोक्तं, क्षत्रिये रक्तमिष्यते । पीतं च वैश्यजातौ तु कृष्णं शूद्रे प्रकीर्त्तितम् । चान्द्रमसं महेशानि ! सर्वजातिषु शस्यते" । लिङ्गार्चनतन्त्रे १।२।३ प० । अस्य पञ्च वक्त्राणि यथा "तत् सर्वं शृणु चार्कलिङ्गं पार्थिवस्य सुखं प्रिये ! । विभाव्य सुखपद्मं हि शिवस्य वरवर्णिनि ! । सद्योजातं वामदेवमघोरञ्च ततः परम् । तत्पुरुषं तथेशानं पञ्चवक्त्रं प्रकीर्त्तितम् । सद्योजातञ्च वै शुक्लं शुद्धस्फटिकसन्निभम् । पीतवर्णं तथा सौम्यं वामदेवं मनोहरम् । कृष्णवर्णमघोरञ्च सर्वं भीमविवर्द्धनम् । रक्तं तत्पुरुषं देवं दिव्यमूर्त्तिं मनोहरम् । श्यामलञ्च तथेशानं सर्वदेवं शिवात्मकम् । चिन्तयेत् पश्चिमे चाद्यं द्वितीयन्तु तथोत्तरे । अघोरं दक्षिणे देवं पूर्वे तत्पुरुषं तथा । ईशानो मध्यतोध्येयं चिन्तयेत् भक्तितत्परः" । तत्रैव ६ पटलः । अथ रौद्रलिङ्गलक्षणम् । वीरमित्रोदयधृते "नदीसङ्गमं रौद्रमन्योन्यस्य विवर्त्तनात् । नदीवेगात् समं स्निग्धं संजातं रौद्रमुच्यते" । सङ्गमेऽपि "सरित्प्रवाहसंस्थानं वाणलिङ्गसमाकृति । तदन्यदपि बोद्धव्यं रौद्रलिङ्गं सुखावहम् । नदीसारनर्मदायां वाणलिङ्गसमाकृति । तदन्यदपि बोद्धव्यं लिङ्गं रौद्रं भविष्यति । रौद्रलिङ्गं तथाख्यातं वाणलिङ्गसमाकृति । श्वेतं रक्तं तथा पीतं कृष्णं विप्रादिदूषितम् । स्वभावात् कृष्णवर्णं वा सर्वजातिषु विद्धितम् । नर्मदासम्भवं रौद्रं वाणलिङ्गमुदीरितम्" । दैवलिङ्गमधिकृत्य सिद्धान्तशेखरे "करसंपुटसंस्पर्शं शूलटङ्केन्दुभूषितम् । रेखाकोटरसंयुक्तं निम्नोन्नतसमन्वितम् । दीर्घाकारस्य यल्लिङ्गं ब्रह्मभागादिवर्जितम्" । अथ गोललिङ्गलक्षणम् "लिङ्गं गोलमिति प्रोक्तं गोलकं प्रोच्यतेऽधुना । कृष्णखण्डस्य कृष्णाकारं नागरङ्गफलोपमम् । काकडिम्बफलाकारं गोललिङ्गमितीरितम्" । अथार्घलिङ्गलक्षणम् । तत्रैव "नालाबोलफलाकारं ब्रह्मसूत्रविवर्जितम् । मूले स्थूलं यल्लिङ्गं कपित्थफलसन्निभम् । तालस्य वा फलाकारं मध्ये स्थूलं यद्भवेत् । मध्ये स्थूलं वरं लिङ्गं